

3.3 Opaznih besed drugačnega izvora tako rekoč ni. Anglizma *western* in *kawboiski* ne presenečata posebej, saj sta »svetovno« uporabljana; *western* bi lahko šteli kar za citatno besedo. *Exištli* (mn.), je samostalnik, ki pomeni 'obstoječe'; njegov nastanek ni povsem jasen. Prim. §. 3.5.

3.4 Domače pokrajinske besede. V tej skupini so tiste besede, ki so sicer slovenske, a omejene v glavnem na zahodnoslovenski prostor. Nekaj jih je tvorjenih drugače kakor v knjižnem jeziku in zato v besedilih izstopajo. Skupno je takih 10 (vse samostalniki): *balabantar* (verjetno tvorjeno po *baraba*) potepuh, malopridnež, *čeča* dekle, *čaruj* (kot slov. *črevelj*) čevelj, *laza* (po glagolu *laziti* 'ovijati se') ovijalka, rastlina, *obiela* zabela (druga predpona), *počivalo* počivališče (druga pripona), *pop* popek (brez pripone), *sladčina* sladkarija (druga pripona), *slavič* slavec (druga pripona), *sajin* svinjska mast (salo > *saljin > sajin).

3.5 Besede z nejasnim izvorom. – V besedilih je še nekaj besed, katerim lahko izvor predvidevamo, ne moremo pa ga zanesljivo določiti: Vsaj 11 besed ima verjetno izvor v romanskih jezikih, in sicer 9 samostalnikov in 2 glagola: *arnjada* vrsta trte *buleranje* balinanje (it. *gioccare a bôcce*), *čjandier* posoda za vodo, *gajofa* žep, *mušela* čebela, *lotrina* verouk (po *doktrina*), *pecenin* mezinec, *pikapier* 'kopač', *vintula* krušna skrinja; *bulerati* balinati, *vepikati* 'odkopati s krampom' (prim. *vy- in notranjsko *pikon* 'kramp' < it. *piccone* 'kramp'). Iz nemščine oz. z nemško prvino je verjetno beseda *špodielati* 'zasramovati, privoščiti si koga'. Ob *rempin* 'kljukica pri pasu' je mogoče pomisliti na *karabin* 'sponka, ki jo uporabljajo alpinisti'.

Pri treh besedah bi lahko šlo za onomatopejski izvor: *ščapeti* imeti *grenak* okus, *ščapoč* grenek, *šujati* božati. Nepojasnen ostane izvor naslednjih besed: *mejava* žerjavica, *ožejd* kis, *slanamurja* zelo slana jed (morda iz *salamurja*), *sope* vrsta peciva, *žguojba* mizarsko dleto.

3.6 Sklep. – Področij, kjer se pisec odloči za prevzeto besedo, je zelo veliko; pravzaprav bi težko našli nezasedeno področje. Pogostost pojavljanja besed je različna. Poimenovanja oseb, živali, rastlin, bližnjih, vsakdanjih stvari izbira pisec iz italijanščine in nemščine. Seveda se ob tem postavlja vprašanje, kakšni so vzroki oz. nagibi za to. Tu sežemo na področje družbenostnega jezikoslovja. Zanimivo bi bilo narediti raziskavo »meril«, po katerih se pisec odloča za italijansko, nemško oz. slovensko besedo, če predpostavljamo, da vse tri enako dobro pozna. Delne poskuse utemeljevanja bi se ob podrobnejši raziskavi (morda celo ob pomoči pisca besedil) splačalo dopolniti.

Mateja Hočevar

Filozofska fakulteta, Ljubljana

OB IZIDU KNJIGE ILIJE M. PETROVIĆA O BYRONU PRI JUGOSLOVANIH¹

Prvi zvezek pričujoče monografije o byronizmu na jugoslovanskih tleh je Ilija M. Petrović objavil že leta 1931 v Beogradu, drugi del študije pa je po njegovi prerani smrti izginil, a je bil pred kratkim po srečnem naključju najden. Inštitut za književnost in umetnost v Beogradu je ponatis te obsežne raziskave, vključno z drugim, doslej še ne objavljenim

¹ Ilija M. Petrović, *Bajron kod Jugoslovana* (ur. Nikša Stipčević), Beograd: Institut za književnost i umetnost, 1989, 256 strani.

delom, izdal v počastitev dvestoletnice Byronovega rojstva (leta 1988), pa tudi zato, da prikličje iz pozabe »pozabljenega književnika in kritika« Ilijo M. Petrovića. Kritika se je že ob prvem izidu knjige ugodno odzvala, ni pa se, po trditvi Simhe Kabiljo-Šutić, avtorice dodatnega poglavja »Književno in znanstveno delo Ilije M. Petrovića«, zadosti ukvarjala z obsežnim ter raznovrstnim delom tega srbskega pesnika, pripovednika, dramskega pisca, kritika, publicista, leksikografa in pisca številnih člankov, študij in monografij s področja angloameriške oziroma primerjalne književnosti, ki zato nima ustreznega mesta v literarni zgodovini. Petrović je bil rojen leta 1885 in je pričel z objavami po končani prvi svetovni vojni, življenje pa mu je nasilno prekinila vihra druge vojne, ko je bil kot komunist in partizanski bорец ustreljen leta 1942.

Delo Lord Byron pri Jugoslovanih je z uvodno besedo pospremil dr. Ivo Vidan ter zapisal: »Delo, ki je pred nami, je gotovo eden od najbolj celovitih primerjalnih podvigov pri nas: raziskovanje usode enega od velikih svetovnih piscev – najmočnejših kulturnih simbolov v 19. stoletju – na celotnem področju Jugoslavije. Toda usoda same študije je neobičajna in, do sedaj, žalostna. Prvi del je bil objavljen kot posebna knjiga pred skoraj šestdesetimi leti, medtem ko je ostanek tega obširnega in dokumentiranega dela popolnoma izginil, dokler ga nismo s pomočjo zavestnega iskanja, pomoči avtorjeve družine ter srečnega naključja našli« (prev. I. M.). V zvezi z naslovom knjige Vidan pomenljivo dodaja, da se avtor ni ločil od tedaj vladajoče uradne koncepcije o »Jugoslovanih« kot o enem, troplemenskem rodu, spričo česar tudi ne opredeljuje posebej vsake od nacionalnih književnosti s svojimi dejanskimi, različnimi identitetami. Dejstvo je, da se avtorjeve posplošitve in distinkcije nanašajo na posamezne nacionalne pisce, saj je pohvalno, da Petrović v praksi nikjer ne vsiljuje kakšnega prisilnega poenotenja oziroma »spajanja« narodov/književnosti na jugoslovanskih tleh. V vsakem od obravnavanih krajših časovnih obdobj vzpostavlja kontinuiteto s pisci iste nacionalne književnosti (srbske, slovenske, hrvaške), medtem ko so ostali avtorji obravnavani le kot posamezniki.

Posebej presenečajo nekatere trditve in posplošitve v povzetku knjige v angleščini, na primer to, da je bilo do leta 1824, ko je preminul Byron, objavljenih ne več kot nekaj desetini knjig, predvsem »religioznega« ter »izobraževalnega« značaja, od katerih naj bi bile le dve ali tri, ki bi jih lahko šteli za pravo literaturo, v različnih jugoslovanskih »dialektih«(?). Prav takó ni mogoče sprejeti pisanja o kulturnem razvoju t.i. jugoslovanskih »skupin«(?), kot tudi na primer citata: »Rojstvo in triumf nacionalistične ideje na začetku 19. stoletja je imel močan vpliv na jugoslovanski *narod*« (podčrtal I. M.).

Knjiga Lord Byron pri Jugoslovanih najprej prinaša poglavje o prvih stikih jugoslovanskih narodov z Byronom na književnem področju. Pri tem Ilija M. Petrović od Slovencev ne pozabi omeniti zanimanja Andreja Smoleta za Byronovo poezijo, Čopovo knjižnico in njegov byronizem, zgodnje objave v Carniolii (v nemščini) in Ljubljanskem zvonu, dotika se prvih omenb Byronovega imena, legend o njem in prvih prevodov njegove poezije na jugoslovanskih tleh. Drugi razdelek opisuje odnos med lordom Byronom in jugoslovanskimi romantiki nasploh. Avtor najprej opredeli dispozicije jugoslovanskih romantičnih gibanj za byronizem, zatem pa se natančno loti byronizma Branka Radičevića, opisuje pesnikov vpliv na Prešerna in Vraza ter končno spregovori o pesniških prevodih drugih sodobnikov: D. Demetra, I. Kukuljevića-Sakcinskega, A. Kazalija, M. Bana, B. Atanaskovića in M. Stojadinovića.

V tretjem in četrtem delu knjige poskuša definirati byronizem šestdesetih in sedemdesetih let (Aca Popović-Zub, Djura Jakšić), nato osemdesetih in devetdesetih let prejšnjega stoletja ter nazadnje še na začetku dvajsetega stoletja (Okica Gluščević, Svetozar Miletić, A. G. Matoš, Vojislav Ilić). Sledi raziskava odnosa jugoslovanske kritike do Byronovega dela, ki se je razumljivo precej spreminjal glede na posamezna obdobja in trenutno kulturnopolitično dogajanje. Na koncu knjige Lord Byron pri Jugoslovanih najdemo koristen seznam

jugoslovanskih prevodov iz Byronove poezije, ki je sestavljen po kronološkem načelu, najprej glede na leto objavljanja in nato še po naslovih prevedenih pesmi.

Bralec izve, da so se prvi prevodi Byronovih pesmi v kakega od jezikov jugoslovanskih narodov pojavili šele leta 1831, torej sedem let po pesnikovi smrti, čeprav je iz ohranjene korespondence razvidno, da so prav nekateri slovenski izobraženci že mnogo prej brali njegove pesmi v izvirniku. Nepričakovana Byronova smrt na jugu grškega polotoka Peloponeza, kjer je zbolel za malarijo med svojim bojem proti Turkom za grško samostojnost, ga je povzdignila v simbol upora malih in zatiranih narodov, zato tudi ni čudno, da je postal priljubljen med jugoslovanskimi narodi. Byronova poezija je že sama po sebi imela dovolj razlogov za širšo popularnost spričo eksotične vzhodnjaške tematike ter družbe. Pesnikovi politični in družbeni pogledi so bili po drugi strani bolj vplivni v deželah vzhodne in južne Evrope, medtem ko je bilo na Francoskem in Nemškem (da Anglije niti ne omenjamo) njegovo delo zaradi moralnih, religioznih in političnih principov pod nenehnimi kritičnimi obtožbami. Če zelo posplošimo izsledke pričujoče knjige Ilije M. Petrovića, lahko rečemo, da je za romantike jugoslovanskih narodov prejšnjega stoletja lord Byron pravcati »revolucionarni mučenik« in bi bil vsakršen napad nanj zato podoben bogokletstvu.

Kako visoko je bil Byron cenjen na jugoslovanskih tleh, potrjuje na primer dejstvo, da celó začetniki realizma v sedemdesetih letih, ki so sicer izrazito kritično nastopili proti romantični književni šoli (Svetozar Marković, Ljuben Karavelov), v svoje obsodbe niso vključevali Byronove poezije, marveč so ga celó priporočali kot pesniški zgled. Če je byronizem, ki je obvladoval evropsko književnost v letih od 1820 do 1840, v večini evropskih književnosti naenkrat izginil zavoljo pretiranega smešenja in včasih tudi neobjektivne kritike, pa se je na jugoslovanskih tleh le počasi in neopazno izčrpal, skorajda brez neposredne besede protesta literarnih kritikov, in njegov vpliv se je nadaljeval tja v dvajseto stoletje.

Avtor opredeljuje tri obdobja jugoslovanskega byronizma devetnajstega stoletja. Prvo po njegovem sega od leta 1840 do 1855 ter zajema skupino, ki vključuje Branka Radičevića, Stanka Vraza in Franceta Prešerna. Vraz se je poskušal v prevodih nekaterih Byronovih pesmi (Chillonski jetnik, Parizina), Prešeren pa je prevedel del Parizine. Zdi se, da je bil od omenjene trojice Branko Radičević vseeno še najbolj prežet z byronskim duhom, čeprav njegove poezije ni prevajal. Vpliv Byronove pesnitve Don Juan in Abydosova nevesta (The Bride of Abydos) na nekatere od njegovih pesmi je močno zaznaven, medtem ko je epska pesnitev Stojan pravzaprav priredba Byronove Lare, pri kateri so spremenjena imena in nekateri manj pomembni dogodki, toda glavne Byronove značilnosti oseb in zgodbe v epu so identične z Radičevićevimi. Petrović omenja tudi druge jugoslovanske romantike, ki bi jih lahko označili za Byronove »učence«. Ivan Kukuljević-Sakcinskij je denimo opravil prevod Byronove verzne pripovedi Gusar (The Corsair) leta 1844, Fran Jeriša-Detomil je prelil v slovenščino Hebrejske melodije (Hebrew Melodies) in jih objavil v Novicah leta 1852 v številnih nadaljevanjih, k prevodom v jezike jugoslovanskih narodov pa so v tem prvem obdobju byronizma na jugoslovanskih tleh pesniške prevode prispevali še Ivan Trnski, Antun P. Casali (Kazali) in Petar Preradović.

V okviru drugega obdobja (1855–1880) avtor knjige posveča najprej pozornost liriku Djuri Jakšiću, katerega umetniški temperament je bil kot nalašč primeren za vpliv Byronovega uporniškega duha. Po drugi strani lahko ugotovimo, da je delo znanih avtorjev kot so Djura Jakšić, Jovan Jovanović-Zmaj, Laza Kostić in August Šenoa le v neznatni meri sledilo byronizmu. V tem obdobju so se v jugoslovanskih književnostih pojavili prvi realisti, ki so bili občudovalci ter posnemovalci ruskih realistov. Le-ti so bili v Rusiji tedaj povezani z radikalnimi in revolucionarnimi skupinami, prav zato pa so bili precej naklonjeni Byronovemu kritičnemu odnosu do britanske aristokracije in monarhistične ureditve in njegovih del niso kritizirali, marveč so jih včasih celó dajali za zgled.

Ilija M. Petrović govori o zadnji, tretji generaciji jugoslovanskih romantikov kot o generaciji »briljantnih« ustvarjalcev, ki so primerljivi s tistimi iz prejšnjih dveh obdobj byronizma na jugoslovanskih tleh. Stjepan Miletić je prevedel Byronovo dramo *Manfred* in je leta 1896 kot direktor Narodnega gledališča v Zagrebu poskrbel tudi za gledališko uprizoritev te težko uprizorljive in po mnenju nekaterih kritikov »neprevedljive« poetične drame. Poleg njega avtor omenja književna dela Antuna Gustava-Matoša z začetka dvajsetega stoletja, ki je bil kozmopolitskega duha in velik zagovornik Byronovega kulta. V svojih delih sicer lorda Byrona ni nikoli posnemal, a je izražal veliko mero občudovanja za njegovo poezijo ter osebnost.

Za Slovence je gotovo najzanimivejše poglavje knjige *Lord Byron pri Jugoslovanih* tisto, ki obravnava Byronov vpliv na prevodno dejavnost Franceta Prešerna in Stanka Vraza (Byron pri Prešernu in Vrazu, str. 54) in ki ga zato velja podrobneje razčleniti.² Petrović meni, da Prešeren s svojim temperamentom v primerjavi z Vrazom in Brankom ni bil najbolj primeren za predstavnika byronistične šole. Dejstvo je, da je ustvaril le malo del, v katera bi prenesel vplive Byronove lirike, saj se je njegovo zanimanje zanj pokazalo le v enem samem delnem prevodu Parizine.

Po drugi strani naj bi po Petrovićevem mnenju temperament, literarni okus in ideologija Stanka Vraza mnogo bolj odgovarjali »moški, odločni in strastni Byronovi pozi«. Vraz je Byronove pesmi prevajal s pomočjo verzni oblik iz ljudskih pesmi, tematsko pa jih lahko primerjamo z njegovimi lastnimi ljubezenskimi pesmimi iz *Djulabij*. Byronov vpliv je zaznaven zlasti v njegovem satiričnem delu in ne toliko v romantični ljubezenski poeziji. Avtor opisuje Vrazovo mladostno delovanje v okviru »graškega kroga« (1830–1838), ko je skupaj s Franom Miklošičem in Davorinom Trstenjakom prevajal Byronovo liriko. Od tega je žal le malo ohranjenega, saj je ostalo v glavnem v nekaj rokopisih, le leta 1836 so bila večkrat omenjena nekatera poglavja za pripravo knjige *Byronovih prevodov* (Vraz in Miklošič), objavljeni pa so bili tudi prevodi treh lirskih pesmi v letih 1831 in 1832. Za literarnega zgodovinarja je zanimiva omemba referenčne študije G. B. Dukata o Stanku Vrazu kot pesniškem prevajalcu iz angleščine, ki bi zaslužila nadaljnjo obravnavo, ter članek iz mariborske *Zore* (1876), ki prinaša pohvalno oceno Vrazovih prevodov Byronovih pesmi. Avtor sklene svoj razdelek o Vrazu z oceno, da je pri njem vseeno prisotno precej manj »elementarnega erotizma«, ki je značilen za Byrona, in da je bil edini predstavnik svoje generacije, ki bi lahko postal pravi byronist, toda po njegovem mnenju je bil povsem drugega kova, namreč »mehka in gnetljiva slovanska duša«.

Pred oceno Petrovićeve predstavitve Prešernovega delnega prevoda Parizine omenimo še to, da je v poglavju o poznih romantikih na jugoslovanskih tleh obširno in povsem ustrezno predstavljen tudi prevod Jovana Vesela Koseskega Mazepa,³ v katerem Ilija Petrović ne pozabi omeniti znanih Stritarjevih kritičnih pripomb o tem pesniškem prevodu, s čimer je pravzaprav osmešil Koseskega kot prevajalca in pesnika v tedanji slovenski kulturni srenji. Avtor prične poglavje o Byronovi povezavi s Francetom Prešernom⁴ s primerjavo njunih načinov življenja. Pri tem citira Josipa Stritarja (»Preširnova življenje, kar se ga je pokazalo svetu, tiho je, mirno, vsakdanje, vse njegovo bitje je bilo preprosto, navadno, domače...«) in trdi, da je bila za Prešerna značilna »globoka melanholija«, *Weltschmerz*, a kljub temu tudi močna volja in vera v bodočnost. Označi ga za »libertina« oziroma »freigesta«. V nadaljevanju avtor knjige analizira Prešernove pesmi *Nezakonska mati*,

² Prim. Igor Maver, *From Albion's Shore: Lord Byron's Poetry in Slovene Translations Until 1945* (Z obal Albiona: Poezija lorda Byrona v slovenskih prevodih do leta 1945), Acta Neophilologica XXII/1989, 51–59.

³ Lord Byron, *Mazepa Jovan* (prevedel Jovan Vesel Koseski), Ljubljana: Josef Blaznik, 1868.

⁴ Prim. Janko Kos, *Prešeren in evropska romantika*, Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1970.

Strunam, V spomin Andreja Smoleta in Pevcu ter ugotavlja, da v njih ni značilnih byronovskih elementov, poze ali manir, vendarle pa imata oba pesnika navado uporabljati nekatere skupne motive, ki so sicer tudi splošnoromantični (n. pr. Krst pri Savici). Zanimiva je trditev, da sta imela Byron in Prešeren nekatere skupne osebne značilnosti: avtor Prešernovo »brezobzirnost do sveta« in do filistrstva primerja z Byronovo neortodoksno naravo, razliko pa najde v dejstvu, da Prešeren ni imel smisla za sardonski smeh in satanizem.

Znano je, da uradni popis Prešernove zasebne knjižnice, ki obsega sto sedem del v sto petintridesetih zvezkih, zajema od angleških avtorjev Popa, Paina, Thomasa Moorea, Carstairsa, Johna Moora, Defoa, Hilla in seveda Byrona (med drugim tudi Byronov ep Don Juan v izvirniku, ki mu ga je morda prinesel Andrej Smole z Angleškega, kot mnoge druge knjige). V tej knjižni zupuščini je zelo malo del evropske predromantike in romantike, saj mednje lahko štejemo prav T. Moora, Byrona in Francoza Hugoja, kar opredeljuje Prešernovo literarno obzorje, ki ga je vselej potrebno obravnavati skupaj s Čopovim literarno-umetniškim posredništvom.

Potrebno je opozoriti na napako, verjetno zgolj tiskovno, ki se je žal v pričujočem delu Lord Byron pri Jugoslovanih večkrat ponovila, namreč na podatek, da se je Prešeren lotil prevajanja Parizine leta 1883, čeprav gre v resnici za leto 1833, po povratku z Dunaja, kjer je študiral v letih od 1821 do 1828 in kjer so mladi avstrijski romantiki v tem času razvili pravi Byronov kult. Po povratku v Ljubljano se je zbližal z Matijem Čopom,⁵ ki je Byrona dobro poznal v originalu, ter prišel v stik z avstrijskim pesnikom in prevajalcem Josefom Hilscherjem (1806–1837), ki je živel v Ljubljani. Prešernovo prijateljstvo s Čopom in Hilscherjem, ki je bilo odločilno za njegov »byronizem« in nastanek delnega prevoda drame v verzih Parizina, je v knjigi deloma pomanjkljivo opisano.

Hilscher, Avstrijec, rojen na Češkem, je leta 1823 postal učitelj na vojaški šoli v Ljubljani. Njegovim prvim liričnim poskusom so pod Shakespearjevim vplivom sledile izvirne drame v nemščini, ki so jih z velikim uspehom igrali tudi v ljubljanskem stanovskem gledališču. Nato ga je povsem prevzel Byron, čigar dela je začel prevajati v nemščino. Pesniške prevode je objavljaval večinoma v časopisu *Illyrisches Blatt* v Ljubljani v letih od 1829 do 1832, leta 1835 pa je tudi v Ljubljani objavil svoj prevod Byronovih hebrejskih melodij (Byrons hebräische Gesänge) skupaj z izvirnikom, za katere lahko upravičeno trdimo, da so neposredno vplivale na prevod Frana Jeriša v slovenščino. Po mnenju številnih nemških prevajalcev so Hilscherjevi prevodi Byronovih del v nemščino še danes umetniško nedoseženi. Njegov obsežen prevajalski opus ter zaznaven vpliv na tedanje slovenske pesnike (Prešeren, Jeriša) še ni dovolj raziskan, spričo česar bi ga veljalo ovrednotiti z zgodovinskoterarnega stališča v okviru samostojne študije, kar pa je tudi Petrovič prezrl. Kar zadeva odnos med Hilscherjem in Prešernom, je Janko Kos zapisal, da ga je Prešeren gotovo tudi osebno poznal, česar pri Prešernovem odnosu do Byronnove lirike ne gre podcenjevati. Povsem se je mogoče strinjati s Kosom, ki trdi, da je razlago za Prešernovo delno prestavitev Parizine v slovenščino treba iskati v Hilscherjevi predhodni objavi te »povesti v verzih« (tudi ta pesniška oblika je pustila vidne sledove v Prešernovem ustvarjanju) in njegovi prevajalski vnemi nasploh ter le delno v Čopovem nasvetu.

Pogled Matije Čopa na evropsko romantiko je izčrpno opisal Ivan Prijatelj v Duševnih profilih slovenskih preporoditeljev, kjer je ugotovil, da je Čop najbolj cenil Goetheja, Mickiewicza, Manzoniya, Byrona ter Scotta. Po mnenju Janka Kosa se je takó Čop ogreval predvsem za tisti tok romantike, ki se mu je zdel v svojih težnjah skladno najbolj uravnovešen in da je kazal odpor do preveč radikalnih ali čustveno prenapetih umetniških naziranj. To je vidno ob Byronu, ki ga je Čop močno cenil, vendar v njem nikakor ni maral videti

⁵ Prim. Václav Burian, Matija Čop kot Byronist, Slovenski jezik 1940, 108.

skrajnega individualista ali celó satanista.⁶ Zanimivo pa je, da je Čop kljub svojim manj radikalnim, previdnejšim socialnim in političnim pogledom simpatiziral z italijanskim, poljskim in grškim gibanjem za narodno samostojnost (vzporednice s Slovenci so očitne), kar ga je seveda zopet približalo Byronu in njegovi dejavni vlogi v grški narodni prebui.

Petrovič v svoji knjigi nadalje citira članek Matije Murka Misli k Prešernovemu življenjepisu (1901), ki po njegovem najbolje opredeljuje Prešernov stik z Byronovo poezijo. Murko v njem opozarja, da je Prešeren za prevod izbral Parizino, ki je še najmanj značilna za tega »preponosnega in obupanega angleškega svetovalca in njegov satanski smeh«, saj naj bi bilo njegovo delo bližje nemškim romantikom. Petrovič ni pozabil omeniti obiska znanega češkega byronista K. H. Mache na Slovenskem leta 1836, ko se je v Ljubljani srečal s Prešernom. Njegova analiza prevoda Parizine je dovolj precizna, vključno z navedenimi najzgodnejšimi objavami (n.pr. v Pravem Slovincu, Zlatih klasih, Slovanu, itd.).⁷ Splošna avtorjeva ocena je, da Prešernov byronizem ni posebno močan in da je znatno šibkejši kot pri Vrazu. Petrovič sicer navaja obsežni pesniški prevod Byronovih Hebrejskih melodij (Hebrew Melodies), ki ga je kvalitetno opravil Fran Jeriša,⁸ vendar mu ne posveča dovolj analitične pozornosti, ki bi si jo prevod nedvomno zaslužil, saj poleg Prešernovega prevoda Parizine in Mazepe (Koseski) predstavlja tretji najpomembnejši prevodni projekt Byronove poezije v slovenščino v devetnajstem stoletju.

Petrovič je prezrl zaznavni Byronov vpliv na zgodnjo romantično epiko Simona Jenka, ki jo je razvil na podlagi ljudskih in romantičnih motivov svoje poezije in proze, čeprav ga ni prevajal, na primer v pesmih, objavljenih v dijaškem listu Vaje leta 1855, v odlomku iz »romantičnega epa« Ognjeplamtč in v neobjavljenem epu o Vinosrebiču. Vplive in stilnotematske vzporednice je raziskal Boris Paternu,⁹ ki ugotavlja, da je bila osnovna literarna pobuda za nastanek omenjenih epov prav Byronov ep Don Juan, na kar je sicer opozoril tudi Anton Slodnjak (Pregled slovenskega slovstva, 1934), ki Ognjeplamtča uvršča med »romantično byronovsko epiko«. Po Paternujevem mnenju tudi uporaba besed, kot so denimo »misforčen« (angl. »misfortune«) očitno opozarja na Jenkov byronizem, vključno s tematsko naravnanoostjo epa: »Byronova literarna parodija zoper klasični ep je bila še posebej privlačna zato, ker jo je angleški pesnik utemeljil in učinkovito povezal z radikalnim uporom zoper sleherni tiranijo nad človekom, narodom in človeštvom.«¹⁰

Razumljivo je, da se knjiga Ilije M. Petroviča lord Byron pri Jugoslovanih konča z obravnavo prevodov in književnih vplivov konec dvajsetih let tega stoletja, ker jo je avtor prvokrat objavil leta 1931, zato tudi ni mogel zajeti kvalitetnih pesniških prevodov Griše Koritnika, ki so bili objavljeni prav v tistem času. Knjiga zadovoljivo obravnava slovenski prispevek k byronizmu na jugoslovanskih tleh in poslej je pri vseh nadaljnjih študijah Byronovih vplivov na Slovenskem ne bo več mogoče prezreti, zlasti zato ker navaja nekatere nove reference, ki bi jih veljalo natančneje raziskati. Poglavlje o zgodnjih prevodih Stanka Vraza ter Frana Miklošiča je še posebej zanimivo, medtem ko je vpliv prevajalca v nemščino Josefa Hilscherja, ki je oblikoval Prešernovo zanimanje za Byronovo poezijo, avtor v glavnem prezrl, premalo pa se je posvetil tudi Jeriševemu prevodu Hebrejskih melodij. Obenem se zdi nekoliko vprašljiva strukturna zasnova knjige, ki skuša obravnavati byronizem kot enoten književni pojav na jugoslovanskem ozemlju, kjer so prisotni različni jeziki in književnosti, vendar bi to lahko storili le izrazito pogojno. Navedena je vrsta koristnih in

⁶ Prav tam, 124.

⁷ Lord Byron, Parizina (prev. France Prešeren), Pravi Slovenec 1849, št. 38, 217.

⁸ Lord Byron, Hebrejske melodije (prev. Fran Jeriša), Novice 1852, št. 10–99.

⁹ Boris Paternu, Struktura in funkcija Jenkove parodije v razkroju slovenske romantične epike, Slavistična revija 1968, 7–64.

¹⁰ Prav tam, 63.

često novih podatkov o byronizmu med jugoslovanskimi narodi, ki glede na jezikovno pripadnost vendarle kažejo specifične razlike.

Študija Ilije M. Petrovića Lord Byron pri Jugoslovanih takó na svoj način zapolnjuje vrzel pri raziskavah byronizma na jugoslovanskih tleh do konca dvajsetih let dvajsetega stoletja. Marsikateri podatek iz knjige bo verjetno vzpodbudil nova literarnokritična vrednotenja lorda Byrona in neposrednih oziroma posrednih književnih vplivov njegovih del na slovenske in jugoslovanske literarne ustvarjalce druge polovice prejšnjega in prvih desetletij tega stoletja.

Igor Maver

Filozofska fakulteta, Ljubljana

BIBLIOGRAFIJA JEZIKOSLOVNIH ČLANKOV V BLEIWEISOVIH NOVICAH*

- a-: Pisava priimkov. – 1863, 321–322, 337–338.
- A. Ž.: O slovenskem slovarju. – 1868, 321–322.
- : Slovenstvo na Goriškem. – 1860, 259–260, 276.
- Abecedar: Ozir na dozdanie slovenske alfabete – dozete in ponujane. – 1860, 415–417.
- Ali »Novomesto« ali »Neustadt«? – 1863, 255–256.
- Ali se resno trudimo slovenskemu jeziku povsod veljavo pridobiti? – 1883, 140.
- Ambrož, Mihael: Slovenski jezik ni otrok. – 1848, 18, 74.
- : Beseda o različni pisavi slovenski. – 1875, 249, 258.
- Bevk, Jožef: Kako bi se prav po slovensko reklo: »Der Wein böckert«? – 1856, 158.
- Bilc, Janez: Kako naj Slovenci nemški »sehr« predstavljajo? – 1857, 27.
- : Od kod beseda »uzem«. – 1857, 295.
- : O nekaterih imenih Notranjcev in Istrijanov. – 1866, 182.
- : O notranjskih opetovanih glagolih. – 1860, 360.
- Bleiweis, Janez: Besedica o slovniški sodniji. – 1855, 166–167.
- : Besedi »epidemie« in »kuga« pred jezikoslovno sodnijo. – 1856, 86–87, 91–92.
- : Jezikoslovni razlog. – 1844, 17, 67–68.
- : Kaj pomeni »polutek«. – 1856, 103.
- : Loblana ali Ljubljana? – 1843, 9, 36.
- : Ne Kozaki, ampak Kosaki – ne landsturm, ampak črna vojska. – 1855, 19, 76.
- : O slovensko-nemškem delu Wolfovega slovnika. – 1874, 222.
- : O zadevah Wolfovega slovarja. – 1876, 22–25.
- : Odprto pisemce gosp. profesorju R. v Ljubljani. – 1849, 107–108. [O izrazu kranjski in slovenski jezik.]
- : Oglas. – 1846, 8. [O novem pravopisu.]
- : Opazka jezikoslovna. – 1852, 40. [O slovenskem pravopisu.]
- : Persiljeno razjasnjenje – 1846, 52.
- : Predgovorček zastran Novičniga pravopisa. – 1847, 1.
- : Prošnja. – 1844, 88. [Nabiranje slovenskih imen zelišč.]
- : Prošnja zastran slovenskega besednjaka. – 1854, 52. [Prošnja za slovarsko gradivo.]
- : »S zmerjanjem«. – 1855, 412. [O besedi »Spitzname«.]

* Bibliografija je bila pred leti sestavljena na pobudo profesorice dr. M. Orožen za potrebe katedre za zgodovinsko slovnico in dialektologijo slovenskega jezika, in sicer po kartoteki jezikoslovnih člankov v bibliografskem oddelku Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani.